

РОЗВИТОК СЦЕНІЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Лариса ГАЙДАЙ, Оксана КАЛЮЖНА (Кіровоград)

Постановка проблеми. За різних політичних та економічних трансформацій, які переживає Україна, коли змінюються уявлення про світ і місце людини в ньому, як ніколи гостро постає питання про інтеграцію української культури у світову і впливу світової культури на українську, що в цілому проявляється в посиленні впливу прекрасного на всі аспекти життєдіяльності суспільства.

Проблема професійного становлення особистості фахівця, саморозвитку її художньо-педагогічної культури поєднує у собі формування світоглядних позицій засобами мистецтва і визначення та усвідомлення його ролі у розвитку художньо-естетичної культури особистості,

інтеграції фахової мистецької та психолого-педагогічної професійної підготовки, організації неперервної освіти та самовдосконалення, праксеологічну, рефлексивну та інформаційну озброєність майбутнього фахівця. Названі складові детермінують розвиток професійної культури і забезпечують професійне становлення, яке інтегрує в собі мистецьку та педагогічну освіту [3, с. 260].

Розвиток сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва є одним з актуальних питань, яке намагаються вирішити викладачі музично-педагогічних та мистецьких факультетів педагогічних університетів. Яким же чином можливо вдосконалити процес розвитку

сценічно-виконавської культури студентів та допомогти їм успішно пройти всі стадії складного, багаторівневого, комплексного процесу професійного становлення майбутніх вчителів музичного мистецтва – від студента до соціально зрілого фахівця?

Розробка та апробація інноваційних методів навчання у сфері музичного мистецтва сприятиме повноцінному засвоєнню і практичному використанню професійних компетенцій, які засвоює студент-музикант під час навчання у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на дану проблему нами здійснено її теоретичне осмислення і з'ясовано, що видатні науковці минулого і сьогодення концентрували свою увагу на успішній професійній діяльності особистості в залежності від її природних нахилів, здібностей і вмінь (Я.А. Коменський, А.Д. Дістервег, Г.С. Сковорода, О.В. Духнович); оволодінні педагогічними вміннями та технікою (Й.Ф. Герберт, І.Г. Песталотці, А.С. Макаренко); поєднанні педагогічних здібностей, професіоналізму і педагогічній майстерності (К.Д. Ушинський, С.В. Шацький, В.О. Сухомлинський); на теоретичних основах формування особистості вчителя в процесі професійної підготовки (Ф. Гоноболін, М. Кухарев, Н. Кузьміна та інші); шляхах удосконалення навчально-виховного процесу у вищих педагогічних навчальних закладах (Г. Пономарьова, В.Тюріна та інші), особливостях професійної підготовки та діяльності вчителя (А. Алексюк, Н. Андрієвська, О. Апраксина, Н. Ничкало, О. Пехота, Т. Сущенко та інші).

Педагогічні умови вдосконалення виконавської майстерності майбутнього педагога-музиканта досліджували Н. Андрійчук та Н. Самохіна, процес формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування В. Федоришин, вокально-виконавську підготовку студентів – Л. Дерев'янку, диригентсько-хорову – А. Козир, Т. Пляченко. Сценічна культура у педагогічному просторі – предмет дослідження Р. Валькевич, напрями формування музично-виконавської компетентності розробляє О. Горбенко.

Грунтуючись на аналізі науково-педагогічних джерел, сценічно-виконавська культура майбутніх учителів музичного мистецтва потрактовується нами як результат апробації сукупності форм, методів, педагогічних прийомів, спрямованих на її розвиток у процесі практичної діяльності (вокально-технічні вправи, репетиційний процес, концертна діяльність).

Метою статті є з'ясування можливостей розвитку сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва,

розробка і апробація інноваційних методів навчання у галузі музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Розкриваючи особливості процесу розвитку сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва питання в контексті наукових підходів до запровадження інноваційних методів навчання у системі вищої педагогічної освіти, ми намагалися модернізувати навчальні плани підготовки студентів шляхом оптимізації ряду методичних і практичних дисциплін, які забезпечують ефективність процесу підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими вокальними, хоровими та вокально-інструментальними колективами; розробити програму підвищення кваліфікації науково-педагогічного складу, який забезпечує процес формування сценічно-виконавської культури в підготовці майбутніх учителів музики.

З-поміж решти молодих людей, студентство, як особлива соціальна група, вирізняється не лише особливим стилем життя, а й характерними інтересами і смаками, специфічними манерами поведінки і мовлення. Досліджуючи особливості студентської молоді, вчені М. Глотов і Г. Сараф відзначають, що отримання вищої освіти для визнання в соціумі і подальшого вияву життєздатності в об'єктивно природних умовах, є головним системотворчим елементом ціннісних орієнтацій нового типу особистості студентства [1; 5].

Новий підхід до організації процесу навчання сучасної студентської молоді вимагає конкретизації мети, перегляду завдань змісту, методів навчання, створення науково обґрунтованої системи підготовки кваліфікованого вчителя, здатного до творчої професійної самореалізації.

Режисур масових театралізованих видовищ, на нашу думку, має бути однією з провідних професійних компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва, необхідних у процесі роботи над постановкою концертів, тематичних заходів, мистецьких проєктів, масових театралізованих видовищ. Результатом успішної проєктивної діяльності студентів хор-студії «Акваторія» є публічний виступ – концертне виконавство як показник проведеної роботи, що коригує виконання, розширює кругозір, формує суспільну активність та дозволяє побачити результат роботи. Відомо, що в концертному виступі максимально мобілізується увага і концентрація творчих сил для виявлення того, що було набуто під час репетиційної роботи на заняттях та під час самостійної роботи вдома.

Характеризуючи публічний виступ, професор Вільсон звертає увагу на загострення нервово-психічних процесів, напруження душевних сил людини, яка виступає привселюдно і, як наслідок,

вона відкриває в собі такі речі у виконавстві, про які у звичних умовах і не здогадувалася. «Сцена вчить – важко, жорстоко і нещадно, – і кращого вчителя годі собі уявити...» [6, с. 13].

З метою підвищення ефективності процесу розвитку сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті наукових підходів до запровадження інноваційних методів навчання у системі вищої педагогічної освіти нами було створено навчальну програму «Режисура видовищних заходів», апробація якої стимулює активну концертну діяльність студентів, сприяє розвитку виконавських, інтелектуально-пізнавальних, ціннісно-орієнтаційних та практичних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва.

Курс навчальної дисципліни «Режисура видовищних заходів», апробація якої логічно завершує підготовку вчителя музичного мистецтва в 10 семестрі на 5 курсі і є результатом тривалої та кропіткої роботи студентів музичного та хореографічного відділень, які протягом 10 семестрів були учасниками різноманітних творчих колективів (вокальних, хорових, хореографічних) та спробували себе як сольні виконавці (вокалісти чи інструменталісти).

Працюючи над режисурою масових театралізованих видовищ режисер повинен ставити перед колективом конкретні практичні завдання, на основі яких нами сформульовано мету і завдання курсу навчальної дисципліни «Режисура видовищних заходів»: відбір та підготовка номерів художньої самодіяльності; послідовність номерів художньої самодіяльності з метою підтримання зацікавленості та активного сприйняття глядачем); пошук зв'язків між окремими способами оголошення номерів; пошук режисерського вирішення початку й закінчення кожного номера і відділення; вирішення питань оформлення сцени, пошиття чи підбору костюмів, світла та інших організаційних питань; організація своєчасного виходу на сцену чи майданчик виконавців та виконавських колективів; організація репетиційного процесу.

Вищесказане вказує на те, що режисер масових театралізованих видовищ повинен уміти працювати над номером самостійно, а також сприяти творчому процесу балетмейстера, диригента, хормейстера, постановника акробатичних номерів, художника та інших учасників творчого процесу у режисерському вирішенні та постановці концертного номера. Іншими словами, режисер повинен визначити драматургію, стиль, жанр, напрям театралізованого видовища і надати допомогу у здійсненні його постановки.

Режисер масових театралізованих видовищ має досконало володіти мистецтвом монтажу щоб зберегти єдність певного стилю. Це стосується й

пластичного та художньо-образотворчого вирішення вистави і мізансценування, музичної та світлової партитур, інших елементів спектаклю. Чим виразнішою є монтажно-композиційна майстерність режисера, тим ціліснішим у творчому відношенні є все видовище. Тому режисер-постановник має володіти рядом здібностей, які дозволять йому успішно вирішувати вищезазначені мету й завдання:

- Усвідомлення художньо-творчих завдань, поставлених перед режисером-постановником.

- Визначення масштабів видовища і місця його проведення, уточнення технічних можливостей сценічних майданчиків (як основних, так і репетиційних), можливостей комунікацій, уточнення складу артистів, художніх колективів, їх кількості.

- Спілкування із замовником – режисер-постановник пропонує кілька варіантів режисерського вирішення, після прийняття одного із них документально викладається режисерський задум за підписом двох сторін.

- Робота над сценарним планом і літературним сценарієм театралізованого видовища.

- Складання сценарного плану театралізованого видовища на основі загального уявлення про його характер. Підбір літературного, документального, музичного та інших матеріалів, освітлювальної і звукової апаратури, музичних інструментів, верстатів для хору, одягу.

- Написання сценарію театралізованого видовища як основного постановочного документа.

- Створення режисерсько-постановочної та адміністративно-постановочної груп театралізованого видовища, визначення кількості людей, зайнятих у його підготовці та проведенні.

- Робота над постановочним планом театралізованого видовища.

- Робота з постановочною групою (художником, композитором, диригентом, хормейстером, балетмейстером, режисером спортивних, акробатичних та інших оригінальних трюків).

Висновки. Отже, розвиток сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва та їхньої професійної майстерності забезпечують вдосконалення професійних компетенцій, які інтегрують в собі мистецьку та педагогічну освіту.

Перспективи подальших розвідок вбачаються нами у дослідженні процесу розвитку сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті наукових підходів до запровадження інноваційних методів навчання у системі вищої педагогічної освіти з метою підвищення загального світогляду та мистецьких компетентностей майбутнього

вчителя музики, здатного в найкоротші терміни адаптуватися й показати результати своїх творчих пошуків.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Глотов М. В. Развитие художественного мира российского студенчества: (Опыт социологического исследования) / М. В. Глотов. – С.Пб.: Политекс, 1997. – 124 с.
2. Професійна освіта: слов. / укл. С.У. Гончаренко: за ред. Н.Г.Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
3. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія / За загальною редакцією І.А.Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
4. Растрігіна А.М. Самореалізація на уроках музики як становлення внутрішньої свободи особистості школяра [Текст] / А.М.Растрігіна // Наукові записки Ніжинського держ. педагогічного ун-ту. – №2. – 2005. – С. 41–43.
5. Сараф Г. Культура – духовність – професія: О проблеме формирования личности студента / Г. Сараф // Высшее образование в России. – 1996. – № 2. – С. 114–117.
6. Цыпин Г. Профессор Вильсон утверждает / Г. Цыпин // Музыкальная жизнь. – 1992. – № 7–8. – С. 12–15.

BIBLIOGRAFIYA

1. Glotov M. V. Razvitie khudozhestvennogo mirarossiyskogostudenchestva: (Opyt sotsiologicheskogo issledovaniya) / M. V. Glotov. - S.Pb.: Politeks, 1997. – 124 s.

2. Profesiynna osvita: slov. / ukl. S.U. Honcharenko: za red. N.H. Nychkalo. - K. : Vyshcha shk., 2000. – 380 s.

3. Profesiynne stanovlennya maybutnikh vchyteliv mystets'kykh dystsyplin: teoriya i tekhnolohiya: Monohrafiya / Za zahal'noyu redaktsiyeyu I.A. Zyazyuna. – K.: Naukova dumka, 2003. – S. 262.

4. Rastrygina A.M. Samorealizatsiya na urokakh muzyky yak zasib stanovlennya vnutrishn'oy isvobody osobystosti shkolyara [Tekst] / A.M. Rastrygina // Naukovi zapysky Nizhyns'koho derzh. pedahohichnoho un-tu.. – №2. – 2005. – S. 41–43.

5. Saraf G. Kul'tura – dukhovnost' – professiya: O probleme formirovaniya lichnosti studenta / G. Saraf // Vyshee obrazovanie v Rossii. – 1996. – № 2. – S. 114–117.

6. Tsypin G. Professor Vil'son utverzhdaet / G. Tsypin // Muzykal'naya zhizn'. – 1992. – № 7–8. – S. 12–15.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Гайдай Лариса Володимирівна – старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна освіта, інноваційні методи навчання, сценічно-виконавська культура.

Калюжна Оксана Іванівна – кандидат педагогічних наук, старший викладача кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичної освіти Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, науковий кореспондент НАПН України.

Наукові інтереси: професійна освіта, професійні компетенції, майбутні педагоги-музиканти.